

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента, старшого наукового співробітника, заступника директора з наукової роботи Інституту педагогіки НАПН України Головка Миколи Васильовича на дисертацію Яковишеної Людмили Олексіївни «Формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – професійна освіта (за спеціальностями)

Відповідно до стандарту вищої освіти галузі знань «Охорона здоров'я» бакалаврського рівня, освітній процес у медичних закладах освіти має спрямовуватися на досягнення результатів навчання, що співвідносяться із загальними та спеціальними компетентностями. З огляду на це, провідною парадигмою сучасної медичної освіти визначається компетентнісний підхід, що реалізується через зміст навчання та відповідні дидактичні системи, передбачає використання нових методик та технологій, орієнтованих на особистісний розвиток майбутнього фахівця, спроможного свідомо, відповідально та творчо підходити до вирішення професійних завдань.

Саме на забезпечення фахової компетентності майбутніх молодших медичних працівників спрямовується щонайменше половина обсягу освітньої програми, яку вони опановують. При цьому важливий внесок у її формування роблять не лише дисципліни фахової, а й загальноосвітньої та фундаментальної підготовки. У медичних коледжах це, перш за все, природничо-наукові дисципліни, що є основою для вивчення в подальшому спеціальних дисциплін.

Відтак формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних працівників у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін є важливою педагогічною проблемою, а недостатня розробленість її науково-теоретичних й

організаційно-педагогічних основ визначає актуальність теми дисертаційної роботи Л.О. Яковишеної.

Спираючись на результати теоретико-педагогічних досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, Л.О. Яковишена виокремила та проаналізувала ключові компетентності сучасного фахівця медичної галузі (зокрема, системне мислення, інноваційність, гнучкість, орієнтацію на системний розвиток, уміння працювати в команді тощо (с. 37–40), а також запропонувала авторське тлумачення поняття «фахова компетентність молодшого медичного спеціаліста» як цілісної, комплексно структурованої властивості, що поєднує рівень сформованості професійних знань, умінь і навичок, клінічного мислення, цінностей, особистісних якостей фахівця медичної галузі, готовності до постійного розвитку та самовдосконалення.

Дисертантка обґрунтувала структуру фахової компетентності як динамічне поєднання загальнопрофесійної (базової), спеціально-професійної та соціально-особистісної компетентностей, яким відповідають знаннєвий (гносеологічний), діяльнісний (праксеологічний) та ціннісний (мотиваційно-аксіологічний) складники. Це дало можливість визначити критерії і показники сформованості фахової компетентності молодших медичних спеціалістів (когнітивний, діяльнісно-операційний та особистісно-мотиваційний) та виокремити рівні її сформованості.

На основі теоретичних узагальнень, отриманих першому розділі, Л.О. Яковишена розробила авторську структурно-функціональну модель формування фахової компетентності молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін та обґрунтувала педагогічні умови її реалізації в освітньому процесі медичних коледжів (с. 97–117).

Науково-обґрунтованим є, на нашу думку, виокремлення автором цільового, змістового, реалізаційного та результативного блоків, застосування з метою

забезпечення їхніх функціонально-динамічних взаємозв'язків компетентнісного, діяльнісного, системного, міждисциплінарного, синергетичного підходів, а також зосередження уваги на таких педагогічних умовах формування фахової компетентності, як: розвиток мотивації студентів, стимулювання їхнього прагнення до самовдосконалення, інтеграція фундаментальної та фахової підготовки у вивченні природничо-наукових дисциплін.

Відзначимо, що обґрунтування визначених педагогічних умов здійснюється дисертанткою з використанням інструментарію експериментальної психолого-педагогічної науки (опитування та анкетування), що забезпечує вірогідність отриманих результатів (наприклад, обґрунтування мотиваційного складника (п.р. 2.2), визначення шляхів оптимальної організації науково-дослідної діяльності (с. 154)), а також дало можливість визначити чинники формування стійкої мотивації в процесі природничо-наукової підготовки, розробити практичні рекомендації для діагностики цілей навчання студентів медичного коледжу та сучасні методи (наприклад, кейсові ситуації) розвитку гнучкості їхнього мислення, самостійності, ініціативності, активності як важливих передумов формування фахової компетентності (с. 121–130).

Значну увагу в дослідженні приділено розробленню методів інтерактивного навчання природничо-наукових дисциплін. Зокрема, Л.О. Яковишеною обґрунтовано структуру інтерактивних вправ, методичні особливості їхнього створення за допомогою онлайн сервісу та доцільність залучення до цього процесу студентів (с. 134).

Імпонує вдаль проектування дисертанткою отриманих теоретичних узагальнень на площину актуальних проблем освітньої галузі, зокрема, щодо зміни методів і форм навчання в умовах пандемії. Відтак, Л.О. Яковишеною розроблено навчально-методичне забезпечення дистанційного навчання з природничо-наукових дисциплін, орієнтоване на формування фахової

компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів (с. 140–146, додаток Ж2).

Авторкою визначено сфери реалізації самостійної і науково-дослідної діяльності студентів у процесі навчання природничо-наукових дисциплін та запропоновано методiku її реалізації (розв'язування експериментальних проблем, науково-практичні конференції, гурткова робота, проєктна діяльність, брейн-ринги, проблемні лекції) (с. 149–158, додаток З).

Вагомим результатом дослідження у контексті його предмету та завдань є і виявлення ключових зв'язків понять змісту навчання загальноосвітніх та фахових дисциплін, здійснене Л.О. Яковишеною на прикладі фізичних та спеціальних дисциплін. Це дало можливість сформулювати вимоги до професійно-орієнтованих завдань із природничо-наукових дисциплін та запропонувати шляхи удосконалення їхнього змісту та методів навчання (пр. 2.4).

Заслуговують на увагу практичні результати дослідження, зокрема: комплексне дидактичне забезпечення процесу формування фахової компетентності майбутніх медичних молодших спеціалістів (удосконалена робоча програма з дисципліни «Фізика та астрономія», комп'ютерно-орієнтований навчально-методичний комплекс, освітній електронний ресурс, навчально-методичні посібники «Астрономія» (курс лекцій) та «Основи біологічної фізики та медична апаратура» (у схемах і таблицях), система професійно-орієнтованих завдань медичного змісту, методичні рекомендації для викладачів природничо-наукових дисциплін).

Таким чином, у дослідженні презентовано оригінальну методичну систему, що підтверджує сформованість Л.О. Яковишеної як дослідника та наукову новизну отриманих у роботі результатів, їхнє практичне значення.

Дисертація має чітку та логічну структуру, що відповідає меті та завданням дослідження. Висновки до розділів та загальні висновки відображають ключові

здобутки дисертантки та достатньо аргументовані. Методика організації, критеріальна база та результати педагогічного експерименту, наведені у третьому розділі, підтверджують ефективність запропонованих педагогічних умов формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін.

Анотації висвітлюють основні положення дисертаційної роботи. Її результати достатньо повно опубліковані у 26 наукових працях, серед яких 5 одноосібних статей у провідних наукових фахових виданнях України, 1 – в періодичному виданні Європейського Союзу, 15 одноосібних публікацій у матеріалах конференцій, з яких 3 – зарубіжні, 1 навчально-методичний посібник, 2 навчально-методичних посібники, 1 методичні рекомендації.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Л.О. Яковишеної, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, зауважимо, що дослідження виграло б, на нашу думку, якби були враховані та більш повно висвітлені такі моменти:

1. В анотації (с. 4) авторка до основних результатів дослідження відносить розроблення та впровадження структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів, обґрунтування педагогічних умов формування фахової компетентності, а також авторську методику їхньої реалізації, яка, проте, не знайшла відображення в науковій новизні.

Зазначимо, що в дисертації розроблено та апробовано в освітньому процесі медичних коледжів удосконалену навчальну програму, навчально-методичний комплекс, електронний освітній ресурс, навчально-методичні посібники, методи та прийоми стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів (зміст, методи та форми навчання), тобто, основні складники цілісної методики формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі навчання природничо-наукових дисциплін, на що й варто було наголосити

як у загальних висновках, так і в науковій новизні. Це сприяло би більш цілісному представленню ключових результатів дисертаційної роботи та актуалізації вагомості й практичного значення отриманих у ній результатів.

2. У тексті роботи дисертантка використовує дефініції «компетенція» та «компетентність», що є загальноприйнятим підходом у педагогічній науці. Проте видається дискусійною синонімізація цих понять, а також доцільність використання поняття «компетенція» без конкретизації його смислового навантаження (наприклад, с. 34–35) або у значенні «компетентність» (наприклад, с. 100), оскільки в дисертації увагу зосереджено саме на компетентності як здатності майбутніх фахівців творчо використовувати набуті знання, вміння та навички. Варто було б висвітлити авторське бачення співвідношення цих понять, так само, як і ключової компетентності сучасного фахівця та фахової компетентності.

3. Дискусійним є твердження авторки, згідно з яким, застосування компетентнісного підходу вирішує завдання диференціації, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, розробки об'єктивної системи моніторингу знань тощо (с. 100). На нашу думку, саме дидактично обгрунтоване застосування сучасних методів, форм та засобів навчання забезпечує реалізацію компетентнісного підходу, ключовим завданням якого є спрямування освітнього процесу на розвиток особистісних характеристик майбутніх фахівців.

4. У тексті роботи ґрунтовно висвітлено особливості взаємозв'язку загальноосвітньої та фахової підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін та проаналізовано структуру чинників, що забезпечують їхню інтеграцію (с. 116, п.р. 2.4).

Натомість варто також було б зазначити методичні особливості процесу формування фахової компетентності у контексті ролі та місця в освітньому

процесі медичного коледжу предметів загальноосвітнього та природничо-наукового циклу, оскільки вивчаються вони на різних етапах (наприклад, «Фізика і астрономія» вивчається на I-II курсах, а «Біофізика» на III курсі). Адже, як зауважує й сама авторка, студенти молодших і старших курсів по різному сприймають значення природничо-наукових дисциплін в освітньому процесі (с. 121). Чи відрізнятимуться з огляду на це педагогічні умови та методика їхньої реалізації залежно від вікової групи студентів?

5. Методичні розробки дисертантки, що реалізують структурно-функціональну модель та репрезентують оригінальну авторську методичну систему формування фахової компетентності майбутніх молодших працівників у процесі вивчення природничо-математичних дисциплін (методика аудиторних занять та гурткової роботи, системи вправ, кейси, тестові завдання тощо (2.2–2.4), виконанні переважно для дисциплін фізичного спрямування («Фізика і астрономія», «Основи біологічної фізики та профілактичної медицини»). Натомість у підрозділі 2.1. зазначається, що значну частку загальноосвітньої та природничо-наукової підготовки майбутніх молодших спеціалістів займають також і такі дисципліни, як: «Біологія та екологія», «Хімія», «Географія», «Медична біологія», «Мікробіологія», «Медична хімія».

На нашу думку, було б доцільно акцентувати увагу, зокрема у висновках, щодо можливості застосування запропонованих автором педагогічних умов і методичних підходів й у процесі вивчення інших природничо-наукових дисциплін, що мають важливе значення для формування фахової компетентності майбутніх фахівців-медиків.

Висловлені зауваження та побажання не знижують загальну високу оцінку дисертаційної роботи Л.О. Яковишеної. Дослідження має теоретичне і практичне значення, а його результати можуть бути використані з метою удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх молодших медичних спеціалістів.

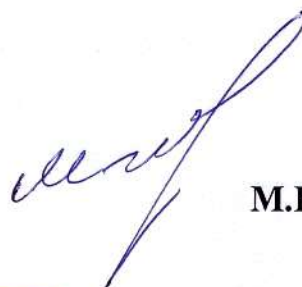
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Результати аналізу дисертації, анотацій українською та англійською мовами, достатня кількість опублікованих праць дають підстави для висновку про те, що дослідження Яковишеної Людмили Олексіївни «Формування фахової компетентності майбутніх молодших медичних спеціалістів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін» є завершеним, самостійним, цілісним науковим дослідженням, що має наукову новизну та практичне значення.

Дисертаційна робота Яковишеної Л.О. повністю відповідає вимогам п.п. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 6. 03. 2019 року, наказу МОН України від 12. 01. 2017 року №40, а її автор, Л.О. Яковишена, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – Професійна освіта.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогіки Національної академії
педагогічних наук України

М.В. Головко

Головко М.В.

18.11.2021